

Forord

CLAUS TILLING

Modersmål-Selskabet har med denne årbog bevæget sig ud i et område som de fleste mennesker reagerer personligt og spontant på. Navne er mere end blot kendemærker, de har oprindelig en kendt leksikalsk betydning, men betyder for den enkelte noget mere hvad de end betegner. Gennem navnet identificerer vi omverdenen. Navnet kan signalere noget indlysende beskrivende, men det er ved sin oprindelse og sociale tilknytning det får sin symbolske værdi.

I årbogens mange bidrag belyser forfatterne forskellige områder af navneskikke som de hver især har et særligt forhold til. Med ord lånt fra Arne Hermanns artikel kan vi karakterisere fællesskabet om årbogens emne med interesse for "sjæl og identitet" i navne i det valgte område.

Kenn André Stilling fortæller hvordan vi bliver båret af navne, og hvordan han selv har båret navne som Sommersko og Victor B. Andersens Maskinfabrik frem til forundring, gavn og glæde.

Arne Hermann kommer vidt omkring i Gladsaxe Kommunes vækst i et århundrede med navngivning til veje og huse, til virksomhed og velstand; efterhånden gamle navne i en ny virkelighed, men med signaler om fælles forståelse og individuel smag.

Eva Villarsen Meldgaard viser de store linjer i navngivningen af drenge og piger fra romantikken til nutiden med de skiftende perioders og generationers navnemoder. Vi får endda et statistisk baseret bud på kommende modenavne.

Også dyrenavne har Eva Villarsen Meldgaard skrevet om, især hunde og katte. Nogle navne kalder på smil og undren. Også dyrene har deres top-tyve-liste.

Bygge- og teknikborgmester Søren Pind, Københavns Kommune, giver os Københavns bynavnes historie fra gadeloven i 1857 og frem til de aktuelle overvejelser over nye navne i Ørestaden. Navne på gader og pladser fortæller byens og landets historie, og når der skal gives nye navne, følges grundlæggende regler.

Gerda Leffers beretter om Reersøs navnes historie, om navnerigdommen fra gammel tid der afspejler det lille øsamfunds varierede og særprægede natur, og om hjemstavnsforfatteren Thorkild Gravlunds særlige indsats for at give det lille samfund identitet gennem navngivning.

Øgenavne er tiltrækkende, de rummer folkevid og dermed både munterhed og farlighed. Svend Novrup giver veloplagte forklaringer på øgenavnene i Kerteminde i generationer. Myndighedernes ønske om udskiftning af de overvældende mange -sen-navne slår ikke stærkt igennem. Folk har jo øgenavnene, de hænger godt ved. Navne er trofaste.

Lægemiddelnavne er en alvorlig sag. Jørgen Schack giver en systematisk gennemgang af mere end 1000 navne i lægemiddelkataloget 2000. Vi hører om generiske navne, om handelsnavne og om de nødvendige begrænsninger varemærkeloven sætter for navnedannelsen, først og fremmest kravet om fornødent særpræg.

Sønderjyder giver gerne navne der signalerer et lokalt fællesskab. Karen Margrethe Pedersen fører os gennem dialektens særtræk med særlig udtale og foranstillet kendeord ud i det offentlige rum: Veje og gader, butikker med navne og firmabiler med dialektnavne malet på siden i en levende om end let aftagende navngivningstradition.

Klaus Rifbjerg deler rundhåndet ud af sin forfatterbevidsthed om navngivning af fiktive personer. Nogle af hans egne kendte

figurer er Janus og Tore og Anna(jeg)Anna. Navnene er opstået i en blanding af bevidst-ubevidst eller med fuldt overlæg. Vi bliver ført gennem andre forfatteres personnavne: Leopold Bloom, Vladimir og Estragon, Emma. Pointen er at man ikke på et kursus kan lære at give et godt og meningsbærende navn, “men hvis ikke alt (inklusive navnene) i en roman betyder noget, kunne man lige så godt lade være med at skrive den.”

Vagn Steen laver navnevandring med os fra de officielle navne han selv har foreslået og fået vedtaget – Hyldespjældet i Albertslund – over navnesymbolik hos H.C. Branner, hvor også bogstavernes grafiske udformning tolkes, til det sprælske, konkret lyriske, som giver afsæt til sprogfantasi for alle aldersklasser.

Georg Søndergaard beskriver hypokorismer, diminutive navneformer, som i Danmark kun findes stærkt udbredt i Sønderjylland, men som kendes i en større systematik i såvel engelsk som tysk og ikke mindst russisk. Søndergaard påviser de særlige stiltræk der knytter sig til hypokorismerne afhængig af hvem der bruger dem om hvem til hvem.

Jørgen Jørgensen leder os ind i hvordan forskeren har brug for artsbestemmende og beskrivende navne, i dette tilfælde inden for planternes og sommerfuglenes verden; hvordan hverdagsbetegnelser og videnskabens systematisering måske kan bruges med en vis overensstemmelse.

Bent Jørgensen viser os med sit store overblik hovedlinjerne i dansk stednavneskik fra en tid så langt tilbage at vi ikke med sikkerhed kan tolke enkelte rødder, og frem gennem tiderne hvor navnene afspejler kulturens vekslen i de givne landskaber.

Redaktionen siger tak til artiklernes forfattere fordi de har villet bidrage til årbogen 2003 med veloplagte og inspirerende artikler.